

AAN DE RAAD

Datum behandeld in college	5 maart 2024	Behandelend ambtenaar	E. van der Woude
Datum agendering	28 maart 2024	E-mailadres	e.vanderwoude@waadhoeke.nl
Onderwerp	Analyse onderzoek Energielandschap Waadhoeke	Telefoonnummer	
Portefeuillehouder	J. Dijkstra		

Samenvatting Naar aanleiding van de op 28 oktober 2021 vastgestelde notitie 'kaders en bouwstenen energielandschap Waadhoeke' heeft het college in 2022 het plan van aanpak voor de onderzoeksfase naar een energielandschap vastgesteld. De onderzoeksvraag die daarbij is neergelegd is de volgende:
"Is een energielandschap haalbaar, qua uitvoerbaarheid en draagvlak?"
Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn in het plan van aanpak zeven onderzoekslijnen beschreven. In bijgaande notitie staan de resultaten van deze onderzoekslijnen op een rij.

Voorstel

1. In te stemmen met de notitie Energielandschap Waadhoeke en kennis te nemen van de daaraan ten grondslag liggende onderzoeken.
2. Kennis te nemen van de stappen die na het kernteam van 28 november 2023 zijn gezet.
3. Het college de opdracht te geven om te starten met de volgende fase van een gebiedsontwikkelingsproces op basis van de door de raad vastgestelde notitie 'kaders en bouwstenen energielandschap Waadhoeke' en de raad hier eind 2024 over te informeren.
4. Ervan kennis te nemen, dat het college in de volgende fase met de partijen tot gezamenlijke afspraken wenst te komen om het lokaal eigendom vorm te geven.
5. Ervan kennis te nemen, dat het college het verzoek zal doen aan de netbeheerders Tennet en Liander om de resultaten van het onderzoek mee te laten wegen in hun investeringsopgave.
6. Vanaf heden te spreken over een Klimaatlandschap in plaats van een Energielandschap.

Aanleiding

In 2020 heeft de gemeenteraad de Duurzaamheidsagenda Waadhoeke vastgesteld. Hierin is vastgelegd dat we als gemeente in 2040 energieneutraal willen zijn. Dat betekent dat in 2040 de energie die we op dat moment gebruiken ook duurzaam opgewekt wordt. Het besparen van energie is hierbij een belangrijke eerste stap. Met het besparen van energie en het duurzaam opwekken van wat we nog nodig hebben, leveren we een belangrijke bijdrage aan de landelijke ambitie van 55% CO₂-reductie in 2030. In het coalitieakkoord 'Sûn wurkje oan'e takomst' 2022-2026 staat dat de coalitie, om in 2040 energieneutraal te zijn, "het Energielandschap verder wil onderzoeken met de intentie om hier zo snel mogelijk mee aan de slag te gaan."

In de duurzaamheidsagenda zijn voor de opwek van grootschalige duurzame energie een aantal uitgangspunten vastgesteld, namelijk:

- Minimaal 60% (streven naar 100%) van de grootschalige opwek moet in eigendom zijn van de lokale omgeving;
- Zon en wind combineren op dezelfde aansluitingen (cable-pulling);
- Gecentreerd realiseren van grootschalige opwek. Geen versnippering in het landschap;
- Grootschalige opwek realiseren binnen een straal van 4 kilometer om het onderstation van Herbaijum.

Ook heeft Waadhoeke zich gecommitteerd aan de RES-Fryslân. In de RES geven de diverse regio's in Nederland aan hoe ze invulling aan het landelijke Klimaatakkoord willen geven. Per regio wordt bekeken hoeveel grootschalige duurzame opwerk er gerealiseerd kan worden. Deze 'biedingen' moeten uiteindelijk voldoende zijn om invulling te geven aan het Klimaatakkoord. Het eerste bod, de RES-Fryslân 1.0, vastgesteld in de raad van 10 mei 2021, omvatte alleen gerealiseerde projecten. Er was op dat moment nog geen ruimte voor ambities binnen de provincie. Waadhoeke heeft vanaf het begin aangegeven dat we eerst zelf grondig willen onderzoeken wat er mogelijk is binnen onze gemeente. Deze, nog vast te stellen, ambities worden meegenomen in latere RES-biedingen (2.0 of 3.0).

Om invulling te geven aan bovenstaande ambities is begin 2021 het gesprek met college en raad gestart over grootschalige opwek met de "denkrichting Energielandschap Waadhoeke". In diverse publiekssessies, webinars en werksessies hebben we, naast de al vastgestelde bovenstaande uitgangspunten voor grootschalige opwek, bij inwoners, bedrijven, belanghebbenden, experts en raadsleden kaders en bouwstenen opgehaald. Deze zijn vertaald in de notitie 'kaders en bouwstenen energielandschap Waadhoeke', die op 28 oktober 2021 door de raad is vastgesteld. In deze notitie is voorgesteld om een verdiepend onderzoek te starten, gericht op draagvlak voor en de uitvoerbaarheid van een mogelijk energielandschap.

In 2022 heeft het college het plan van aanpak voor de onderzoeksfase naar een energielandschap vastgesteld. De onderzoeksvraag die daarbij is neergelegd is de volgende:
"Is een energielandschap haalbaar, qua uitvoerbaarheid en draagvlak?"

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn in het plan van aanpak zeven onderzoekslijnen beschreven. In bijgaande notitie staan de resultaten van deze onderzoekslijnen op een rij. Ook wordt

ingegaan op de autonome ontwikkelingen die relevant zijn voor het behalen van de doelstellingen en het thema grootschalige opwek.

De ontwikkelingen op dit gebied volgen elkaar in hoog tempo op. Sinds Waadhoeke in 2021 de denkrichting 'Energie landschap Waadhoeke' kenbaar maakte, is een kentering zichtbaar in het denken over hoe we grootschalige energieopwek moeten gaan toepassen in het landschap. Met name het grootschalige, gecentreerde karakter dichtbij onderstations zal onderdeel worden van provinciale en landelijke energievisies. Andere vormen zijn netwerk-technisch niet haalbaar. Waadhoeke heeft, met bovenstaande in het achterhoofd, dan ook al vormen van financiering voor het Energie landschap aangevraagd of toegekend gekregen.

Ontwikkelingen naar aanleiding van het kernteam van 23 november 2023

Tijdens de behandeling van het raadsvoorstel en de achterliggende stukken tijdens het kernteam van 23 november 2023 bleek dat het kernteam vragen stelde bij de manier waarop het participatieproces vorm heeft gekregen. Ook de mogelijkheden voor lokale energiecoöperaties naast een mogelijk Energie landschap moesten beter onderbouwd worden voordat de stukken ter besluitvorming aan de raad konden worden aangeboden. Naar aanleiding van bovenstaande én de inspraak tijdens het kernteam namens de dorpsbelangen van Sexbierum-Pietersbierum en Wijnaldum heeft de wethouder begin 2024 gesprekken gevoerd met de betrokken partijen. Het hoofdpuntenverslag hiervan is in overleg met de twee dorpsbelangen toegevoegd aan de stukken voor de raadsvergadering. Daarnaast is er een participatiedocument ('Energie landschap, participatie en communicatie') opgesteld. Hierin wordt toegelicht hoe het proces is ingericht, welke doelgroepen zijn betrokken en op welke momenten zij hun inbreng hebben kunnen geven of geïnformeerd zijn. Ook dit stuk is toegevoegd aan de raadstukken voor 28 maart. Tot slot is het 'Onderliggende stuk Energiecoöperaties' uitgebreid met een specifiekere uitleg over het energiesysteem en hoe dit doorwerkt naar de mogelijkheden die coöperaties wel of niet hebben.

De notitie 'analyse energie landschap Waadhoeke' is voor de zuiverheid niet aangepast. De bovenstaande stukken zijn na het kernteam van 23 november gemaakt of aangepast en worden vanzelfsprekend meegenomen wanneer de gemeente start met de volgende fase.

Argumenten

1.1 Uit de diverse onderzoeken en analyse blijkt dat een Energie landschap in het zoekgebied kansrijk is.

In de analyse van de onderzoekslijnen blijkt dat een Energie landschap in het zoekgebied kansrijk is. Dat komt met name door de grondposities van de gemeente, de nabijheid van het onderstation van Herbaijum, de technische mogelijkheden van de combinatie van zon en wind in het gebied en de positieve businesscases wanneer zon en wind met elkaar gecombineerd worden.

2.1 De toegevoegde en aangepaste stukken geven inzicht wat er na het kernteam is gedaan

Na behandeling van de analyse en de achterliggende stukken in het kernteam van 23 november 2023 bleek dat de stukken nog niet voldoende waren om ter besluitvorming aan de raad te worden aangeboden. Op de vragen die het kernteam stelde is in de periode tussen kernteam en besluitvorming antwoord gegeven in de vorm van de toegevoegde en aangepaste stukken zoals in de inleiding is beschreven.

3.1 Na de onderzoeksfase is het nodig om concrete afspraken te maken en intenties uit te spreken.

Om het energielandschap te kunnen realiseren is een gebiedsontwikkelingsproces nodig, gericht op het verbinden van functies, disciplines, partijen, belangen en middelen. Het is een integraal proces, waarin aspecten in samenhang, integraal tegen elkaar afgewogen worden. Een gebiedsproces is een complex proces. Om er voldoende grip op te krijgen is het nodig om te faseren. In gebiedsprocessen zijn de volgende fasen te onderscheiden: de initiatief-, concretiserings-, realisatie- en beheerfase. Met het besluitpunt 1 ronden we de initiatieffase af en gaan we over naar de concretiseringsfase. De concretiseringsfase is een intensieve en complexe fase van de gebiedsontwikkeling. De concretiseringsfase is onder te verdelen in 3 subfasen: definitie, ontwerp en voorbereiding, elk gekenmerkt door eigen deelresultaten. Het voorstel is om nu de definitiefase te starten. Een belangrijk onderdeel van deze fase is het in gesprek gaan met grondeigenaren, de windparkeigenaar, netbeheerders en belanghebbenden om tot gezamenlijke uitgangspunten te komen. Het doel van deze fase is te komen tot een programma van eisen.

4.1 Wanneer we lokaal eigendom willen borgen is er samenwerking tussen alle partijen nodig en is het nodig dat de gemeente hier een voortrekkende rol in krijgt.

Uit de onderzoeksfase blijkt dat de regie voor mogelijke ontwikkelingen in het gebied bij een bovenliggende partij als de gemeente moet liggen. Coöperaties en bedrijven kijken logischerwijs vaak meer op lokale schaal naar verduurzaming en opwek. Dit kan er voor zorgen dat er veel verspreider dan nu straks energie wordt opgewekt. Dat werkt versnippering in de hand en is technisch gezien nu op veel plekken in onze gemeente niet te realiseren door de netbeheerder. Wanneer we gecentraliseerd gaan opwekken kunnen coöperaties en bedrijven daar misschien in meedoen en kunnen we de opbrengsten ook lokaal houden. Hiervoor is wel een partij nodig die het algemene belang voorop zet.

5.1 Zonder investeringen van de netbeheerders komt er geen Energielandschap en wordt het voor bedrijven vrijwel onmogelijk om stappen te zetten naar energieneutrale bedrijfsvoering.

Het onderstation van Herbaijum zal, naar schatting, binnen nu en twee jaar vol raken. Dat houdt in dat we dan in principe het proces van netcongestie ingaan waardoor nieuwe ontwikkelingen heel moeilijk te realiseren zullen zijn. Het is van belang, niet alleen voor het energielandschap, dat we als regio (Harlingen zit ook op het onderstation) een duidelijke visie hebben, en die ook willen concretiseren, richting de netbeheerders. Op deze manier kunnen we ervoor zorgen dat we op de investeringsagenda komen van beide netbeheerders voor een nieuwe onderstation. Een nieuw onderstation betekent meer ruimte voor levering (bedrijven die bijv. willen verduurzamen, of uitbreiding) en teruglevering (opwek van duurzame energie). Wanneer rekening gehouden wordt met het energielandschap in de investeringsagenda's van de netbeheerders kunnen we de ambities die Waadhoeke daar wil realiseren ook mee laten nemen in de RES 2.0 of 3.0.

5.2 Wachten op een onderstation betekent niet dat Waadhoeke stil staat

De termijnen waar in gesproken wordt, lijken lang en zijn ook lang. Investerings in energie-infrastructuur kosten tijd, geld en veel afstemming. We hebben een uitspraak van de raad nodig om zaken in beweging te krijgen. We creëren hierdoor een positieve grondslag voor de netbeheerders om de ontwikkeling van een nieuw of extra onderstation in gang te zetten. Dit kan door bijv. locatiekeus, een soepel vergunningsproces en mogelijkheden tot medefinanciering. En totdat er een nieuw of extra onderstation gebouwd is zijn er kansen op het gebied van o.a. zonthermie, seizoensopslag en de combinatie met de kassengebieden, zoals uit

de systeemstudie en energie-opties studie blijkt. Deze ontwikkelingen kunnen zelfs een deel van de oplossing zijn van de problemen met de capaciteit op het huidige, maar ook van het nieuwe of extra onderstation.

6.1 Een klimaatlandschap dekt de complexe uitdaging beter dan een benaming 'energielandschap'.

Een energielandschap geeft de indruk dat er 'alleen' energie zal worden opgewekt in het landschap. Dit is nu juist niet de insteek van het onderzoek wat Waadhoeke doet. We onderzoeken juist de mogelijkheden om bepaalde uitdagingen in het gebied te combineren. Koppelkansen creëren. We zoeken naar mogelijkheden om landbouw en de opwek van schone energie te combineren en bijvoorbeeld wat de mogelijkheden zijn om meer natuur en biodiversiteit te realiseren.

Kantttekeningen/risico's

1.1 Realisatie zal een lange termijn project worden en afhankelijk zijn van veel factoren.

Waadhoeke is gestart met de initiatieffase/onderzoekfase van een Energielandschap. Dat is in principe de eerste fase van een gebiedsontwikkelingsproces. Zo'n complex proces kost tijd, geld en kan in een tijd waarin de ontwikkelingen zo snel op elkaar volgen ook van richting veranderen. In zo'n proces kunnen beleid, wet- en regelgeving veranderen. Ook is de discussie over waar de investeringen in het net zullen plaatsvinden er een die provinciaal en landelijk gevoerd gaat worden en de locatie kan beïnvloeden.

Alternatieven

De keus om de volgende stap, de concretiseringsfase, in het energielandschap te zetten is een kansrijke stap. Het alternatief is om dit niet te doen. Waadhoeke legt dan de opdracht naast zich neer om zelf een bijdrage te leveren aan de doelstelling energieneutraal in 2040. Ook leveren we dan geen significante ambities aan voor de RES 2.0 of 3.0 voor de landelijke Klimaatakkoord doelstellingen. Effect hiervan is dat de gemeente het centreren van grootschalige opwek, het combineren van zon en wind en het opwekken nabij het onderstation los laat. Het gevaar van zo'n beslissing zit met name in het feit dat we minder zichtbaar zijn voor de partijen (provincie en netbeheerders) die moeten investeren in ons netwerk. De kans is groot dat we dan in deze regio langer moeten wachten op de nodige investeringen in de energie-infrastructuur. Voor de economische sector betekent dit dat er afwegingen moeten worden gemaakt. Zonder (zicht op) nieuwe aansluitingen en verzwaring komt deze sector voor keuzes te staan over het verduurzamen van hun bedrijf, de uitbreidingsmogelijkheden en locatiekeuzes. Dit kan gevolgen hebben voor de economische aantrekkelijkheid van de regio. Daarnaast geven we de zo gewenste regie uit handen. Wanneer er geen regie vanuit de overheid is, dan hebben marktpartijen vrij spel en worden lokaal eigendom en participatie van de omgeving tot een minimum gedegradeerd ten koste van een hoger rendement. Door niet bij te dragen aan RES2.0 of 3.0 is de kans groot dat het ambitieniveau voor die RES-en niet gehaald wordt. Gevolg daarvan is dat het Rijk, met de noodzaak van het Klimaatakkoord in het achterhoofd, gebieden zal gaan aanwijzen. Regie over landschap, lokaal eigendom, inrichting etc. hebben we dan niet meer zelf in de hand. Denk aan de ontwikkeling van windpark Fryslân, waarbij dat ook het geval was.

Vervolg

Wanneer de raad instemt met de beslispunten wordt gestart met het gebiedsontwikkelingsproces.

Participatie

In de onderzoeksfase is er een intensief traject opgezet met dorpsbelangen, energiecoöperaties, inwoners, belanghebbenden, en bedrijven. Zie voor een uitgebreide toelichting het document 'Energielandschap, participatie en communicatie' in de bijlage.

Financiën

Er is in deze fase nog geen duidelijkheid te geven over de financiële consequenties van een mogelijke vervolgfase. De financiële uitwerking zal onderdeel zijn van de concretiseringsfase. Streven is om dat in 2025 tijdens de behandeling van de kadernota en begroting mee te nemen en landt in de begroting van 2026.

Bijlagen

Bijlage 1: <Notitie analyse energielandschap Waadhoeke>

Bijlage 2: <Notitie 'kaders & bouwstenen energielandschap Waadhoeke (21-09-2021)>

Bijlage 3: <A&W – Ecologisch onderzoek – Notitie Energielandschap Waadhoeke>

Bijlage 4: <Berenschot – Eindrapportage Energiesysteemstudie Waadhoeke>

Bijlage 5: <Witteveen & Bos – Rapport redeneerlijnen MKBA Energielandschap Waadhoeke>

Bijlage 6: <Laos – Notitie Ruimtelijke ontwikkelstrategie Klimaatlandschap Waadhoeke>

Bijlage 7: <Enber – Klimaatlandschap Waadhoeke een haalbaarheidsanalyse>

Bijlage 8: <Doarpswurk – Kennisgeving Acceptatie>

Nieuw en aangepaste stukken n.a.v. het kernteam van 23 november 2023

Bijlage 9: <Energielandschap, participatie en communicatie> (*nieuw*)

Bijlage 10: <Onderliggend stuk verzoek energiecoöperaties> (*aangepast*)

Bijlage 11: <Hoofdpunten verslag gesprek dorpsbelangen> (*nieuw*)

Burgemeester en wethouders van Waadhoeke

, burgemeester

, secretaris

NR.: 2021-067980

De raad van de gemeente Waadhoeke

Gezien het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van Waadhoeke van 5 maart 2024;

BESLUIT

1. In te stemmen met de notitie Energielandschap Waadhoeke en kennis te nemen van de daaraan ten grondslag liggende onderzoeken.
2. Kennis te nemen van de stappen die na het kernteam van 28 november 2023 zijn gezet.
3. Het college de opdracht te geven om te starten met de volgende fase van een gebiedsontwikkelingsproces op basis van de door de raad vastgestelde notitie 'kaders en bouwstenen energielandschap Waadhoeke' en de raad hier eind 2024 over te informeren.
4. Ervan kennis te nemen, dat het college in de volgende fase met de partijen tot gezamenlijke afspraken wenst te komen om het lokaal eigendom vorm te geven.
5. Ervan kennis te nemen, dat het college het verzoek zal doen aan de netbeheerders Tennet en Liander om de resultaten van het onderzoek mee te laten wegen in hun investeringsopgave.
6. Vanaf heden te spreken over een Klimaatlandschap in plaats van een Energielandschap.

Aldus vastgesteld in de openbare
raadsvergadering van 28 maart 2024

Signed By: Waanders, Marga <m.waanders@waadhoeke.nl>
03/04/2024 12:42:55 CEST
ID: f8499635-d86f-49df-8eed-2aca32d57061
Auth: Scribble

, voorzitter

Signed By: Lyklema, Tinco <t.lyklema@waadhoeke.nl>
03/04/2024 11:39:13 CEST
ID: f8499635-d86f-49df-8eed-2aca32d57061
Auth: Scribble

, griffier

Dit document is digitaal ondertekend